

1/2005
НОВ
ПЕД А ГОГІЧН
ДУМК А

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновано у 1994 році

Видається 1 раз
на квартал

№ 1/2005 р.

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук. (Постанова Президії ВАК України № 01-05/9 від вересня 1999 року)

Редакційна колегія:

- Ігор Пасічник,**
доктор психологічних наук, професор,
академік МСАН, голова редколегії.
- Вадим Авер'янов,**
доктор юридичних наук, професор.
- Лев Баженів,**
доктор історичних наук, професор.
- Вільгельм Бачинський**
доктор історичних наук, професор.
- Іон Винокур,**
доктор історичних наук, професор.
- Станіслав Гончаров,**
професор, член-кореспондент АПНУ.
- В'ячеслав Демченко,**
ректор РОППО.
- Анатолій Дем'янчук,**
доктор педагогічних наук, професор.
- Микола Ковальський,**
доктор історичних наук, професор, академік МСАН.
- Світлана Лісова,**
доктор педагогічних наук, професор, академік АПСН.
- Сергій Максименко,**
доктор психологічних наук, професор.
- Віктор Москалець,**
доктор психологічних наук, професор.
- Андрій Нісімчук,**
доктор педагогічних наук, професор.
- Микола Новоселецький,**
кандидат фізико-математичних наук, доцент.
- Руслан Постолювський,**
професор, Заслужений діяч науки і техніки України.
- Мирослав Савчин,**
доктор психологічних наук, професор.
- Петро Саух,**
доктор філософських наук, професор.
- Олександр Сергєєв,**
доктор педагогічних наук, професор.
- Михайло Томчук,**
доктор психологічних наук, професор.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

- Карпенчук Світлана**
Синтез прогресивних ідей світової педагогіки в досвіді
А.С. Макаренка 3

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Дем'янюк Тамара**
Діяльність тимчасового науково-дослідного колективу
педагогів Рівненщини 7
- Бордюк Володимир**
Акмеологічні аспекти розвитку творчої особистості. 13
- Нечипорук Любова**
Діалог культур як провідний принцип у системі
ноосферного виховання 15
- Кристочук Тетяна**
Метод проектів у організації занять предметів
гуманітарного циклу в аграрному технікумі 20

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

- Михальська Вікторія**
Зміст, форми і методи управлінської підготовки
студентів педагогічного коледжу 23
- Джеджеря Клавдія**
Проблема емпатії у контексті гуманізації
взаємин студентів у вищому навчальному закладі 26
- Романчук Василь**
Кадровий потенціал навчального закладу: молоді
викладачі 30
- Омельчук Володимир**
Із досвіду діяльності Володимир-Волинських
педагогічних жіночих курсів (29 червня - 31 липня
1909р.) 32
- Сойчук Руслана**
Британська система оцінювання навчальних досягнень
учнів 34

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

- Ніколайчук Галина**
Гендерні особливості граматичного компонента
мовленнєвої діяльності дітей 37
- Войцещук Лариса, Мандрик Неля**
Правильність українського літературного мовлення
вчителя 41
- Мельник Надія**
Технологія інтенсивного навчання української мови:
сутність та основні параметри 42
- Лещенко Ганна, Свірчук Тетяна**
Навчальні диктанти комплексної дії як засіб реалізації
нового змісту навчання української мови 52
- Середюк Лариса, Гаргола Тетяна**
Вплив лінгвокраїнознавчого матеріалу на мотивацію
вивчення іноземних мов студентами немовних
спеціальностей 57
- Світлична Неля**
Жити і працювати в полікультурному суспільстві 59

вивченні та глибокому аналізі результатів упровадження описаної моделі підготовки студентів до управлінської діяльності та виробленні практичних висновків з її удосконалення.

Література

1. Педагогічний процес у вищій школі. Методичні рекомендації / Автор-укладач В.В.Сгадова. – К.: НПУ, 2003. – 57 с.

УДК 378.064.3:159.923

Клавдія ДЖЕДЖЕРА,

старший викладач кафедри управління освітою РДГУ

ПРОБЛЕМА ЕМПАТІЇ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМИН СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Засвоєння людиною культури великою мірою залежить від того, наскільки вона опанувала вироблені суспільством правила й вимоги, сформувала уявлення про “нормальне” і “ненормальне” у діях і вчинках, на основі яких побудовані індивідуальні культурні регулюючі програми. Їх відповідність соціально прийнятним культурним нормам слугує ознакою високої особистісної культури.

Погляди багатьох вчених сходяться на тому, що засвоєний особистістю на рівні знання нормативний досвід стає керівництвом до дії за умови певного ставлення до нього, яке виникає внаслідок широкого спектру переживань кожної життєвої ситуації. На регулятивну функцію афективної сфери вказують В. Братусь, Г. Бреслав, В. Габдреева, П. Гончарук, Д. Дуляницький, Н.Казаринова, В. Куніцина, Б. Ломов, О. Лук, Ю. Макаренко, В. Мясіщев, К.Обуховський, Л. Орбан-Лембрик, Б. Паригін, В. Погольша, О. Рудницька, В.Семиченко та ін.

Аналогічні висновки здійснені і з приводу регулювання людських взаємин, що належать до сфери культури спілкування. Так, за переконаннями Н. Казаринової, В. Куніциної, В. Погольші, О. Рудницької, саме емоції й почуття мають бути головною аналітичною одиницею вивчення міжособистісних відносин [2; 4].

Подібна думка була висловлена раніше В. Мясіщевим, котрий назвав афективний компонент спілкування тим ядром, навколо якого формується ставлення до інших і до себе, що, власне, і визначає характер спілкування [3].

У контексті гуманізації суспільства особливого значення набувають ті ставлення суб'єкта спілкування до співрозмовника і до себе, які надають йому моральної довершеності і наповнюють духовним змістом. Згідно точки зору О. Рудницької, найважливішою гуманістичною компонентою афективного аспекту культурної регуляції, центральною у діалоговому спілкуванні з людиною й мистецтвом і необхідною у плані з'ясування теоретичних і практичних питань, пов'язаних із спілкуванням, є емпатія. На думку дослідниці, емпатія – це здатність особистості до співчуттєвої ідентифікації з іншими людьми [4].

Подібні погляди висловлює також В. Семиченко і називає емпатію емоційним резонансом, побудованим на механізмах проєкції, раціоналізованому виявленні емоцій іншої людини, передбаченні її афективних реакцій у конкретних ситуаціях, що, по суті, виявляється в осягненні емоційного стану іншої людини, співпереживанні разом з нею такого стану [6].

Однак, сьогодні дослідники з тривогою констатують зниження рівня цих гуманістичних проявів людяності, що негативно позначається на культурному розвитку студентської молоді [1; 5].

З метою вивчення зазначеної проблеми нами було здійснено експериментальне дослідження емпатійності студентів мистецьких спеціальностей всіх років навчання, які отримують професійну підготовку в інституті мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Для цього було використано методику вивчення емпатійності, розроблену А. Магребяном та М. Епштейном [6]. Студентам було запропоновано ознайомитись з переліком тверджень, у яких описувалися емпатійні або антипатійні ставлення до людей у різноманітних ситуаціях спілкування з ними та відповісти, чи співвідносяться зазначені ставлення з їх власними.

Аналіз наданих відповідей дозволив встановити доволі високий рівень емпатійності в опитуваних. За результатами підрахунків виявилось, що загальний середній показник емпатійності досягає 24 балів з 33 можливих. Нами з'ясовано, що 75% студентів отримали за свої відповіді від 22 до 33 балів, 25% - від 11 до 22 балів. У конкретному вимірі визначено, що 43% студентів виявляють співчутливість у всіх ситуаціях спілкування, а 85% - майже у всіх випадках взаємодії з людьми.

Однак, нами також констатовано нерівномірність декларації студентами емпатійних проявів стосовно різноманітних ситуацій спілкування. Обробка відповідей на різноманітні пункти опитувальника представила можливість для ранжування ряду емпатійних ставлень респондентів у наступному порядку:

- обурюються, коли спостерігають за тим, як у їхній присутності ображають людину – 99%;

- переживають негативні почуття, коли повинні повідомити близьким людям неприємну новину – 98%;
- позитивно реагують на романтичні пісні – 94%;
- співчутливо ставляться до людей похилого віку – 93%;
- співчутливо ставляться до тварин – 93%;
- близько до серця приймають проблеми друзів, готові вислухати їх – 89%;
- виявляють доброзичливість (зокрема, із приємністю спостерігають за тим, як люди отримують подарунки) – 86%;
- прагнуть опанувати професію, пов'язану зі спілкуванням із людьми – 82%;
- співчутливо ставляться до самотніх – 79% (водночас вважають, що самотні люди часто є недоброзичливими – 46%);
- змінюють свій настрій залежно від стану оточуючих людей – 77%;
- співпереживають разом із героями кінофільмів, книг – 72%;
- схвально сприймають відкриті прояви почуттів з боку інших людей – 64%;
- співчутливо ставляться до скарг нещасних, знедолених людей – 43%.

Однак, 57% студентів повідомили, що коли йдеться про захист власних інтересів, вони прагнуть зберегти спокій і не перейматись хвилюваннями оточуючих людей; 50% із них заявили, що можуть залишатись спокійними серед схвилюваних людей, 42% респондентів не беруть до уваги почуття інших в той час, коли приймають рішення. Це свідчить, що емоційний резонанс у спілкуванні опитуваних з оточуючими людьми має більшою мірою пасивний характер, адже у половини з них емпатія виявляється як готовність співчувати у тих випадках, коли не зачіпаються особистісні інтереси. В разі їх порушення співчуття зникає, виникає роздратування, упередження або байдужість. Отже «співзвучність душ» (термін В. Семиченко) у такому разі можлива до певних меж і реалізується більшою мірою як співпереживання – споглядання, що не спонукає до подальших милосердних дій. Здатність до такого «споглядального» співпереживання ми назвали пасивною емпатією.

Означені висновки підтвердили результати анкетування, у ході якого студенти відповідали на питання стосовно своєї готовності прийти на допомогу у різноманітних ситуаціях. Так, у ході бесід отримано такі відповіді: а) на питання, чи завжди опитувані готові прийти на допомогу людям похилого віку, дали позитивну відповідь 53%; б) на питання стосовно допомоги у скрутних ситуаціях своїм друзям підтвердили свою готовність допомогти 78%; в) на питання щодо участі у благодійних акціях відповіли згодою 13%. Таким чином, лише у 13% студентів співчуття отримує однозначну дієву спрямованість, що супроводжується готовністю підпорядкувати свої дії

відповідно до потреб і переживань оточуючих людей в усіх випадках взаємодії з ними, що слугує підставою для виокремлення у складі співчутливого ставлення активної складової або активної емпатії, яка за силою прояву є значно слабшою за пасивну емпатію.

З метою якісної інтерпретації отриманих результатів була додатково здійснена дослідницька робота щодо встановлення змісту переживань із приводу комунікативних подій. Для цього застосовувалась модифікована методика семантичних диференціалів (автор методики Ч. Осгуд), за допомогою яких фіксувались переживання в аспектах [7]:

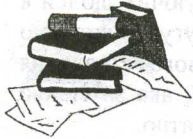
- ставлення до партнерів по спілкуванню;
- ставлення до себе як учасника спілкування.

Переживання стосовно спілкування з іншими визначались відносно трьох категорій співрозмовників: а) інших студентів, як рівних за соціальним статусом опитуваним (у випадку спілкування на рівні горизонтальних статусних зв'язків); б) викладачів, як вищих за соціальним статусом порівняно з опитуваними (у випадку спілкування на рівні вертикальних статусних зв'язків у напрямку знизу догори); в) студентів молодших курсів та знайомих шкільного віку, як нижчих за соціальним статусом (у разі спілкування на рівні вертикальних статусних зв'язків у напрямку згори донизу).

Основу методики семантичних диференціалів становили 8 парних емоційних характеристик, представлених у складеному тезаурусі модальних презентацій можливих переживань вищих почуттів - систематизованому наборі протилежних за оцінним смислом антонімічних емоційних характеристик із позитивним або негативним знаком, співвіднесених між собою за семантичними параметрами.

Методику обрано з тих міркувань, що позначені словами емоційні характеристики відображають ставлення до себе та до партнерів зі спілкування і викликають у людини різноманітні за якістю та інтенсивністю реакції, які оцінюються за допомогою співвіднесення з однією з фіксованих точок двополусної шкали, заданої полярними знаками. Характеристики було внесено у спеціальні бланки, на яких позитивні значення утворювали стовпчик з правої сторони, негативні – із лівої. Між стовпчиками тверджень знаходилась оцінна шкала, яка складалась з 7 пунктів (від -3 до +3, де значення -3 відповідає крайній негативній оцінці обраних для дослідження аспектів спілкування, а +3 – найвищій позитивній оцінці того ж аспекту).

Студентам було запропоновано оцінити свої емоційні ставлення до виокремлених аспектів спілкування за охарактеризованою семибальною шкалою. Таким чином було отримано можливість встановити як кількісні, так і якісні сторони емоційної оцінки процесу спілкування (яке саме за модальністю емоційне ставлення переживається, наскільки інтенсивно переживається дане ставлення).

До змісту тезаурусу увійшли дескриптори, котрі відповідають характеристикам проявів вищих почуттів, оскільки саме такі переживання свідчать про духовну зрілість особистості, про засвоєння нею духовних культурних надбань. Враховуючи той факт, що сутність вищих почуттів тлумачать як відображення ставлення до явищ соціальної дійсності та їх переживання, маємо підстави класифікувати й розглядати вищі почуття у контексті спілкування як:

- моральні – ті почуття, що переживаються людиною у зв'язку з усвідомленням відповідності або невідповідності процесу спілкування вимогам моралі;

- інтелектуальні – почуття, які виникають у процесі пізнання явищ спілкування;

- естетичні – почуття, викликані естетичною привабливістю (непривабливістю) процесу спілкування та його учасників, сукупності їх вчинків і дій;

- практичні – переживання людиною свого ставлення до спілкування як виду діяльності, задоволення (незадоволення) від успіхів та від бажаної якості комунікативних дій.

За отриманими у ході опитування даними побудовані профілі суб'єктивних звітів стосовно

емоційних оцінок виділених аспектів спілкування. Їх узагальнення дало змогу встановити відповідні загальні емоційні оцінки і виділити загальні тенденції в емоційних ставленнях студентів до спілкування на рівні моральних, інтелектуальних, естетичних та практичних переживань.

Як видно з таблиці 1, емоційне ставлення студентів до партнерів по спілкуванню, рівних за соціальним статусом, є в цілому позитивним, але неоднозначним. Найбільшого значення досягає оцінка студентами свого морального ставлення до партнера (1,8), та зацікавленості ним (1,5). Студенти виявляють середній позитивний рівень прагнення зрозуміти співрозмовника (1,3), та симпатії (1,2). Водночас помітні деякі сумніви стосовно естетичності спілкування з даною категорією партнерів (оцінки відповідно 0,3 та 0,7) і превалювання низької оцінки щодо задоволення діями партнера по спілкуванню (0,3) та його успіхами, (0,1). Як бачимо, практичні та естетичні переживання, які виникають у спілкуванні студентів із партнерами, рівними за статусом, мають слабо виражений позитивний характер, що свідчить про недостатній рівень задоволення естетичністю співрозмовників, якістю їхніх дій та взаємодії з ними.

Таблиця 1

Ставлення студентів до партнерів зі спілкування,
рівних за соціальним статусом (на рівні вищих почуттів)

Модальні презентації почуттів	Шкала оцінок						Модальні презентації почуттів
	-3	-2	-1	0	+1	+2	
Неповага					1,8		Повага
Антипатія					1,2		Симпатія
Байдужість					1,5		Інтерес
Небажання зрозуміти партнера					1,3		Бажання зрозуміти партнера
Почуття дисгармонії				0,3			Почуття гармонії
Почуття потворного				0,7			Почуття прекрасного
Незадоволення діями				0,3			Задоволення від дій
Незадоволення від успіхів партнера				0,1			Задоволення від успіхів партнера

Емоційне ставлення студентів до партнерів по спілкуванню вищого статусного рівня, зокрема, до професорсько-викладацького складу (таблиця 2), характеризується досить високим виявленням поваги (2,1), середнім виявленням симпатії (1,2) та прагненням зрозуміти їх (1,6). Посилюється почуття дисгармонії з даною категорією партнерів (-0,7). Спостерігається доволі низький рівень задоволення

діями викладачів (0,8) та індиферентність у ставленні до особистісних успіхів педагогів (0,3). Усе це свідчить про недостатній рівень емоційного контакту викладачів і студентів, які будуються здебільшого з урахуванням статусу, досвіду, а також віку педагогів, що традиційно викликає повагу, однак є слабкою спонукою до співчуття та допомоги.

Таблиця 2

Ставлення студентів до партнерів зі спілкування,
вищих за соціальним статусом (на рівні вищих почуттів)

Модальні презентації почуттів	Шкала оцінок						Модальні презентації почуттів
	-3	-2	-1	0	1	2	
Неповага						2,1	Повага
Антипатія					1,2		Симпатія
Байдужість				0,9			Інтерес
Небажання зрозуміти					1,1		Бажання зрозуміти
Почуття дисгармонії				-0,7			Почуття гармонії
Почуття потворного				0,8			Почуття прекрасного
Незадоволення діями партнера				0,8			Задоволення від дій партнера
Незадоволення від успіхів партнера				0,3			Задоволення успіхами партнера

У ставленні студентів до партнерів по спілкуванню, нижчих за соціальним статусом (таблиця 3) проявляються такі особливості: нижчий порівняно з попереднім рівень поваги (0,5) і вищий рівень симпатії (1,8); зниження інтересу до співрозмовника (0,6) та прагнення зрозуміти його (0,8). Оцінка задоволення від дій партнерів, котрі, з точки зору опитуваних, мають недостатній досвід, як життєвий, так і виконавський, є негативною (- 0,5). Водночас у зв'язку з цим помітно зростає почуття задоволення від успішної діяльності

співрозмовників (2,4), що респонденти пов'язують з відсутністю загрози для власного статусу. Естетична оцінка молодших за віком партнерів виявилась низькою: почуття гармонії з партнером оцінюється на рівні - 0,3, а почуття прекрасного у спілкуванні дещо вище нульової відмітки (0,2).

У додаткових бесідах нами встановлено переважно співчутливе ставлення до даної категорії партнерів, пов'язане в окремих випадках (33%) з бажанням допомогти і підтримати їх.

Таблиця 3

Ставлення студентів до партнерів зі спілкування, нижчих за соціальним статусом (на рівні вищих почуттів)

Модальні презентації почуттів	Шкала оцінок							Модальні презентації почуттів
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Неповага				0,5				Повага
Антипатія					1,8			Симпатія
Байдужість				0,6				Інтерес
Небажання зрозуміти партнера				0,8				Бажання зрозуміти партнера
Почуття дисгармонії				-0,3				Почуття гармонії
Почуття потворного				0,2				Почуття прекрасного
Незадоволення діями партнера				-0,5				Задоволення від дій партнера
Незадоволення успіхами партнера						2,4		Задоволення від успіхів партнера

Для емоційної оцінки студентами себе як суб'єкта спілкування (таблиця 4) виявлено такі загальні особливості:

- моральні переживання: пов'язані з високою позитивної оцінкою своєї доброзичливості у спілкуванні (2,3), посередньо оцінений рівень власної відповідальності за якість спілкування (1,1);
- інтелектуальні переживання: наряду з високою позитивною оцінкою власної допитливості, (2,1) та зацікавленості (1,9), у спілкуванні, критично оцінюються знання щодо різних його аспектів (0,9);

- естетичне ставлення вирізняється констатацією посередньої оцінки своєї гармонійності з іншими (1,1); водночас студенти не вважають своє спілкування відповідним естетичним канонам - власна привабливість у спілкуванні оцінюється у 0,7 балів;
- практичні почуття вдивляються у низькій позитивній оцінці своїх дій у спілкуванні (0,6) та яскраво виявленому бажанні покращити його якість (2,8).

Таблиця 4

Ставлення студентів до себе як суб'єктів спілкування (на рівні вищих почуттів)

Модальні презентації почуттів	Шкала оцінок							Модальні презентації почуттів
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Недоброзичливий						2,3		Доброзичливий
Безвідповідальний					1,1			Відповідальний
Байдужий					1,9			Допитливий
Незацікавлений						2,1		Зацікавлений
Незадоволений рівнем знань про спілкування				0,9				Задоволений рівнем знань про спілкування
Непривабливий				0,7				Привабливий
Негармонійний					1,1			Гармонійний
Незадоволений своїми діями				0,6				Задоволений своїми діями
Незацікавлений у вдосконаленні спілкування						2,8		Зацікавлений у вдосконаленні спілкування

Здійснені спостереження та отримані дані свідчать, що якість ставлення майбутніх спеціалістів до партнерів по спілкуванню великою мірою залежить від того, до якої групи вони належить. Позитивні переживання різних ступенів інтенсивності виявляються по відношенню до рівних за соціальним статусом. Взаємини з ними концентруються навколо переживань морального та інтелектуального характеру. Значно нижчий рівень емоційних контактів спостерігається у спілкуванні з партнерами високого соціального статусу, в якому посилюється почуття дисгармонії, а провідним інтегруючим емоційним чинником виступає почуття поваги. Емоційним стрижнем побудови стосунків з партнерами, нижчими за соціальним статусом, виступають симпатія й прагнення допомогти в особистісному розвитку молодшого за віком.

Незважаючи на достатньо критичне ставлення до себе та своїх успіхів у спілкуванні, студенти виявляють слабку активність у напрямку пошуків посилення його ефективності. Вони невисокої думки про власну обізнаність у спілкуванні, досить критично ставляться до оцінки своїх моральних якостей та комунікативних дій. Водночас спостерігається досить висока оцінка своєї доброзичливості до партнерів по спілкуванню.

Спрямовує до роздумів низький рівень оцінки естетичності спілкування. Адже почуття прекрасного, гармонійного є вагомими стимуляторами активності людини, спонують стосовно піднесення своєї діяльності до естетичного рівня, передумовою для осягнення краси моральних учинків, інтелектуальних і практичних досягнень.

Як бачимо, на тлі загального позитивного ставлення майбутніх спеціалістів до отримання знань

про спілкування сформована низька емоційна оцінка їхньої якості, виражена у невпевненості у своїх наявних знаннях і діях, їх естетичності, спостерігається неоднозначне ставлення до партнерів по спілкуванню.

Означені висновки, на нашу думку, можуть бути підставою для твердження щодо наявності у студентської молоді потужного, проте пасивного потенціалу людяності, який видається можливим активізувати шляхом посилення уваги до питання формування культури спілкування, а саме: оновлення змісту навчання і трансляції ширшого обсягу знань стосовно спілкування, застосування інтерактивних методів навчання у навчально-виховному процесі, побудову відносин співробітництва й співтворчості у вищому навчальному закладі.

Література

1. Журавський В.С. Соціальна робота як фактор формування світоглядної культури студентської молоді // Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – С. 172 – 197.
2. Куниціна В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
3. Мясичев В.Н. Психология отношений: Избр. труды / Под ред. А.А. Бодалева; Академия педагогических и социальных наук; Московский психолого-социологический институт. – М.-Воронеж, 1995. – 386 с.
4. Основи викладання мистецьких дисциплін / За заг. ред. О.П. Рудницької. – К.: "Експрес-об'ява", 1998. – 183с.
5. Помиткін Е.О. Ідеали краси, добра та істини у розвитку духовності майбутнього професіонала // Педагогічний процес: теорія і практика. – К.: ПЛП "ЕКМО", 2003. – С. 267 – 276.
6. Семиченко В.А. Психология эмоций. – Луганск: НПФ "Осирис", 1996. – 67 с.
7. Скребец В.А. Психологическая диагностика: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.

Василь РОМАНЧУК,

кандидат педагогічних наук,
Рівненський державний технікум
економіки та підприємництва

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: МОЛОДІ ВИКЛАДАЧІ

Стабільний кадровий потенціал навчального закладу, з точки зору віку його учасників, - поняття відносне. Старше покоління у свій час залишає колектив, приходить нове поповнення.

Робота з молодими викладачами - одна із важливих ланок управління, що здійснюється, в першу чергу, керівником навчального закладу.

Молодий викладач - це не тільки вчорашній випускник вищого навчального закладу, який отримав диплом і прийняв рішення пов'язати свою кар'єру з педагогічною діяльністю. Традиційно молодим викладачем вважається спеціаліст, стаж роботи якого на педагогічній ниві менше 5-ти років.

Розглянемо основні етапи роботи керівника навчального закладу з молодими спеціалістами:

1. Передбачення потреби в спеціалістах.

Прогнозування вакансій за кількістю і якістю - результат серйозного аналізу організаційних змін у педагогічному колективі. Найчастіше вони виникають внаслідок збільшення кількості прийому студентів у навчальний заклад, відкриття нових спеціальностей, кадрових змін (звільнення з роботи, вихід на пенсію), непередбачених ситуацій (перехід на інше місце роботи, переїзд на інше місце проживання, хвороба тощо).

Після визначення вакансій, перед керівником постає питання: які вакансії будуть заміщені за рахунок внутрішніх резервів (членів педагогічного колективу даного навчального закладу), а які за рахунок зовнішніх, тобто в результаті проведення прийому роботи нових педагогічних кадрів.

2. Прийом на роботу. Прийом на роботу